

sata [losëu-], a 77. oldal *Huzzeuozo* olvasata [husszëu] lenne, valószínűbbnek tartjuk a nyíltabb tőhangzós olvasatot – vö. Benkő: ÁrpSzöv. 91–2), hanem az adattárba felvett területek szétszórt volta is figyelmeztethetett volna.

Eltekintve az olvasati problémáktól, leszögezhetjük, hogy a kötet vállalt feladatát magas színvonalon, igen pontos adatközléssel oldotta meg, sok-sok jó adatot bevonva az ómagyar kor hangfejlődéseinek példatárába (csupán szemelgetve két-két alak: 87. *Ruuozlicu* és *Ruhuz*; 24. *Blathan* és *Balatum*).

HEGEDŰS ATTILA

Bács-Kiskun megye földrajzi nevei.

I. Kiskunfélegyháza és környéke. Közzétette: Fekete János.

Szerkesztette: Balogh Lajos és Ördög Ferenc.

A Magyar Nyelvtudományi Társaság Kiadványai. 210. sz. 118 l.

1. Ismét újabb füzettel gazdagodott a földrajzi neves adattárak gyűjteménye. 1997-ben a Bács-Kiskun megyei gyűjtés első darabja, a Kiskunfélegyházát és környékét bemutató füzet jelent meg. Külön öröm ez Bács-Kiskun megyének, hiszen innen – noha a megye már három évvel a Zala megye földrajzi nevei című kötet megjelenése után, 1967-ben jelentkezett a gyűjtésben való részvételre – még nem jelent meg önálló gyűjtés. Az anyagot Fekete János tette közzé, a szaktanácsadást és az anyag szerkesztését Ördög Ferenc és Balogh Lajos látta el.

2. A füzet bevezetőjéből kiderül, hogy Fekete Jánosnak és gyűjtőinek milyen nehéz feladatot jelentett a vállalkozás, s ez rögtön arra a kérdésre is választ ad, hogyan maradhatott le ennyire a megye a földrajzi nevek gyűjtésének országos vonalától. A kezdeti munka még 1967-ben indult Végh József irányításával. Ez sajnos pár év után elakadt, a gyűjtés abbamaradt. Nagy veszteség, hogy ez az anyag nagyobb részt elkallódott, csak töredékek maradtak meg belőle. 1975-ben változás következett be az ügyben. A vezető szervek a földrajzi nevek szervezett gyűjtésének folytatásáról döntöttek, s 1980–81-re tüzték ki a nyomdai kézirat elkészültét. Sajnos ez a munka is félbemaradt, bár eredményeit tekintve sokkal jelentősebb az előző gyűjtésnél. 1990-ben a gyűjtésszervezők megpróbálták újra beindítani a munkát – sikertelenül. Hogy mégis megmozduljon valami, úgy gondolták, hogy az 1981-ben már kiadásra előkészített Kiskunfélegyházát és környékét feldolgozó füzetet útjára bocsátják. A névanyag ezért az 1976-os állapotokat mutatja.

3. A bevezetőnek a történeti anyagról szóló részéből kiderül, hogy hasonlóan a közelmúltban megjelenő szinkrón földrajzi névi adattárak gyakorlatához, ez a gyűjtemény is feldolgozta a mai anyagot gazdagító régi kataszteri térképek és a Pesty Frigyes-féle névanyag adatait. Külön dicséretes, hogy az írásbeli nevek összehyűjtésekor a megyei levéltár térképállományának névanyagán túl az ott talál-

ható különféle ügyek kéziratos térképeit is feldolgozták, s hogy az ellenőrzés során számos, az adott vidékről régebben megjelent kiadványokat, régi térképeket is figyelembe vették. A bevezető következő részéből, mely *A névanyag közzététele* címet viseli, kiderül, hogy a gyűjtőktől és az ellenőrzőktől egyaránt elvárták a nyelvjárási sajátosságok jelölését, legalábbis ami a jellegzetességeket illeti. Ez így is van jól, azonban ezen a ponton – talán a szerkesztés alatt – összekeveredett a szöveg beosztása. A korábbi földrajzi neves adattárak (pl.: KmFn.) a bevezetőben a gyűjtés történetét, a történeti anyagot, a névanyag közzétételét, hangjelölését és helyesírását szokták röviden bemutatni és útmutatót adnak az adattár használatához. Ebben a füzetben is pontosan így van, csak hogy a történeti anyagot bemutató rész a névanyag közzétételét is tartalmazza, míg az utóbbival jelölt szöveg nem arról, hanem a névanyag hangjelöléséről szól. Hiányosságról tehát szó sincs, csupán a bevezetőn belüli alcímek keveredtek kissé össze.

4. Ezután következhetne maga a névanyag, ám teszünk még egy rövid, de kellemes és tanulságos kitérőt. H. Tóth Tibor tollából kis írást olvashatunk *A tájnyelv és a földrajzi nevek összefüggése a kiskunfélegyházi névanyag* alapján címmel. A hasonló kiadványok sorában ez meglepő újdonság, amit örömmel kell fogadnunk, nemcsak azért, mert értő igénnyel foglalja össze a Kiskunság legjelentősebb palócós nyelvjárásszigetének jellegzetességeit, hanem jó példát ad arra is, hogyan válhat a későbbiekben egy ilyen adattár a nyelvészeti kutatások kiindulópontjává.

5. A névanyag Kiskunfélegyházán kívül hat község (Fülöppjakab, Kunszállás, Gátér, Jászszenzlászló, Petőfiszállás, Pálmonostora) földrajzi neveit tartalmazza. Ezzel kapcsolatban jegyzem meg, hogy a bevezető végén *A községek neve sorszám szerint*, illetve *A községek neve betűrendben* alcím kissé zavaró, hiszen Kiskunfélegyháza nevét is itt olvassuk, holott az város, nem pedig község. Szerencsésebb lett volna talán a 'település' szó használata.

A földrajzi nevek tárgyalása a már megszokott módon történik, látszik, hogy igyekeztek a korábbi kiadványok hibáit elkerülni, a bevált módszereket alkalmazni. A helynév rövid ismertetőjében a hol?, honnan?, hová? kérdésekre felelő helyhatározóragos alakok és az -i képzős származék megadásán túl a nyelvjárási jellegzetességeket csak három ízben, Kiskunfélegyházánál és Petőfiszállásnál, illetve Pálmonostora esetében a népnyelvi változatban jelölik. Az adatok alapján még egy helyen biztosan lehetett volna jelölni. Fülöppjakab esetében ugyanis találunk olyan adatot (1/110: *Öreg-jakabi-hégy: Jakab-hégy*), ami a településnévben is ajakkerekítéses, rövid *a*-ra utal.

A külterületet a belterülettől a feldolgozás során – hagyományosan – nem különítették el. Külön belterületi térképet pedig csak Kiskunfélegyháza esetében közöl a füzet. A térképek használati értékét nem is ez gyöngíti, hanem az, hogy az adatok helye nem mindig kereshető vissza rajtuk pontosan, mert egy térképrészen belül sokszor csak „intervallumokat” (pl.: 13–23) találunk. Így a gyűjtemény egyik fontos funkciója veszett kárba, amit részletesebb térképekkel ki lehetett volna küszöbölni. Mentségül szolgálhat, hogy az 1978 utáni időben az eredeti térképek elkalóldtak, s ezek pótlása a közzétevőre hárult.

Az egyes nevek magyarázatai lényegretörőek. Korábban előfordult, hogy túlzott hangsúlyt fektettek a névélettani adatok feljegyzésére, s így sok új hivatalos nevet

is közöltek, amelyek elhagyhatók lettek volna. Itt erre nem találunk példát, ez is a gyűjtemény pozitívumai közé sorolható. Van azonban a neveknek egy olyan csoportja, ami egy kicsit nyugtalanít. Ezek a tanyanevek. Az ilyen típusú földrajzi név legtöbbször kijelölő vagy birtokos szerkezet, alaptagja maga a *tanya* mint földrajzi köznév, meghatározó eleme pedig tulajdonnév, általában személynév. Van emellett azonban egy másik típus is, az, amikor a földrajzi név azonos a tulajdonos, az ott lakó egy vagy két elemű személynévvel (vö. Hegedűs Attila: NÉ. 3: 15). Ez mindenesetre elgondolkodtató, főleg azért, mert az a gyűjtése, amire e helyütt Hegedűs hivatkozik, szintén Bács-Kiskun megyében zajlott. Ebből kiindulva a névanyag ilyen és hasonló adatai elbizonytalanítanak a valóságukat illetően: 3/1438.: *Tót János - féle tanya*, 3/1158. *Szabó Lajos bácsi - féle tanya*, stb.

6. A kötet végére érve jó lett volna egy rövid, de részletes értelmező szótárt összeállítani a földrajzi köznevekről. Ez a gyakorlat a hasonló gyűjteményekben csak az utóbbi időben terjedt el, de rendkívül fontos, hiszen minden vidék, tájegység helynevei közt szerepelnek sajátos köznevek. Másrészt azért is hiányzik, mert esetleg a későbbiekben megjelenő Bács-Kiskun megyei füzeteknek is jó példa lehetett volna, kiindulópont az egész megyét átfogó gyűjtemény ezen részének.

Végül a mutatóról. Igényes, a nevek valamennyi elemét idézi. A mutató lényegéhez tartozik, hogy itt a névanyaghoz képest már „javított változatú” adatot találunk, azaz a népnyelvi alak „helyesírását” a mutató kijavítja: 3/1139.: *Prím dűllő* – Prím dülő; 3/934.: *Drozgyik-kérészt* – Drozdik-kereszt; stb. Ferencszállás számozott dűllőit pedig nyilván a számítógép „keverte össze”, egy kis sajtóhibát okozva: a 2. dülő a 19. után, a 3. pedig a 29. után következik. A mutató pozitívuma, hogy tartalmazza a lokalizálhatatlan történelmi neveket is.

7. Összességében jól használható, haszonnal forgatható a gyűjtemény. Köszönjük a közreműködőknek, hogy felvállalva e hiányt pótló munka feladatait, Bács-Kiskun megyében is megindították a gyűjtést. Reméljük, hogy minél hamarabb újabb füzetek látnak napvilágot, s rövidesen a teljes megyét felölelő gyűjteményt is kézbe vehetjük.

TÓTH LÁSZLÓ

Fercsik Erzsébet – Raátz Judit

Hogy hívnak?

Könyv a keresztnevekről

Korona Kiadó. Bp., 1997.

1943-ban jelent meg KALLÓS EDE, *Nevek és napok* című keresztnévszótára, utána közel fél évszázadon keresztül egyetlen hasonló látott csak napvilágot (de az legalább nyolc kiadásban), mert ez volt a „hivatalos”, a törvénné emelt és a rendszer számára elfogadható című: *Utónévkönyv*, amelynek szerzője LADÓ JÁNOS